

ISSN 2616-6887

ВЕСТНИК
ЕВРАЗИЙСКОГО
НАЦИОНАЛЬНОГО
УНИВЕРСИТЕТА
ИМ. Л.Н. ГУМИЛЕВА

BULLETIN
of the
L.N. GUMILYOV
EURASIAN NATIONAL
UNIVERSITY

Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ
ЕУАЗИЯ ҰЛТТЫҚ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ

САЯСИ ҒЫЛЫМДАР. АЙМАҚТАНУ. ШЫҒЫСТАНУ. ТҮРКІТАНУ сериясы

POLITICAL SCIENCE. REGIONAL STUDIES. ORIENTAL STUDIES.
TURKOLOGY Series

Серия **ПОЛИТИЧЕСКИЕ НАУКИ. РЕГИОНОВЕДЕНИЕ. ВОСТОКОВЕДЕНИЕ.**
ТЮРКОЛОГИЯ

№ 4 (125)/2018

1995 жылдан бастап шығады

Founded in 1995

Издается с 1995 года

Жылына 4 рет шығады

Published 4 times a year

Выходит 4 раза в год

Астана, 2018

Astana, 2018

Бас редакторы
Ногаева А. М.
PhD д-ры, проф. (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары
Бас редактордың орынбасары

Нечаева Е.Л., с.ғ.к., проф. (Қазақстан)
Әбішева М.М., т.ғ.к., доцент (Қазақстан)

Редакция алқасы

Абдуали Б.	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Абжаппарова Б.Ж.	т.ғ.д. (Қазақстан)
Азмуханова А.М.	т.ғ.к. (Қазақстан)
Анар Сомунгуоглу	доцент (Түркия)
Әлібекұлы А.	ф.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Әлиева С.К.	т.ғ.к., проф. (Қазақстан)
Бирюков С.В.	с.ғ.д., проф. (Ресей)
Габдулина Б.А.	т.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Грегори Глиссон	PhD д-ры, проф. (Германия)
Дәркенов К.Г.	т.ғ.к. (Қазақстан)
Дронзина Т.	с.ғ.д., проф. (Болгария)
Дүйсембекова М.К.	с.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Жолдыбалина А.С.	PhD д-ры, доцент (Қазақстан)
Жолдасбекова А.Н.	с.ғ.к., проф. (Қазақстан)
Звонарева Л.У.	т.ғ.д., проф. (Ресей)
Зимони Иштван	проф. (Венгрия)
Ибраев Ш.	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Ирфан Шахзад	PhD д-ры (Пакистан)
Каиржанов А.К.	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Кайыркен Т.З.	т.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Кожирова С.Б.	с.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Конкобаев К.	ф.ғ.к., проф. (Қырғыз Республикасы)
Копежанова Д.Е.	PhD д-ры, доцент (Қазақстан)
Ласлу Марац	PhD д-ры, проф. (Нидерланды)
Мандана Тишехьяр	PhD д-ры (Иран)
Невская И.А.	PhD д-ры (Германия)
Нұрбаев Ж.Е.	т.ғ.к. (Қазақстан)
Нуртазина Р.А.	с.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Октай Таприсев	PhD д-ры, проф. (Түркия)
Оспанова А.Н.	PhD д-ры, доцент (Қазақстан)
Пунит Гаур	PhD д-ры, проф. (Индия)
Пауло Ботта	PhD д-ры, проф. (Аргентина)
Рыстина И.С.	PhD д-ры (Қазақстан)
Сейт Али Авджу	PhD д-ры (Түркия)
Сомжүрек Б.Ж.	т.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Тәштемханова Р.М.	т.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Хасрет Чомак	PhD д-ры, проф. (Түркия)
Шаймердинова Н.Г.	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)

Редакцияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Сәтпаев к-сі, 2, 408 б.
Тел.: (7172) 709-500 (ішкі 31434)
E-mail: vest_polit@enu.kz

Жауапты хатшы, компьютерде беттеген: Е.А. Изтелеуова

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысы.

САЯСИ ҒЫЛЫМДАР, АЙМАҚТАНУ, ШЫҒЫСТАНУ, ТҮРКІТАНУ сериясы

Меншіктенуші: ҚР БЖҒМ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМК

Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігімен тіркелген. 25.05.18 ж. № 17125-Ж -тіркеу куәлігі

Мерзімділігі: жылына 4 рет.

Тиражы: 30 дана

Типографияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Қажымұқан к-сі, 13/1, тел.: (7172) 709-500 (ішкі 31434)

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

Editor-in-Chief
Ainur Nogayeva
PhD, Prof. (Kazakhstan)

Deputy Editor-in-Chief
Deputy Editor-in-Chief

Yelena Nechayeva, Can. of Political Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Madina Abisheva, Can. of Historical Sciences, Assoc.Prof. (Kazakhstan)

Editorial board

Bekzhan Abduali	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Bibikhadisha Abzhapparova	Doctor of Historical Sciences (Kazakhstan)
Aiman Azmukhanova	Can. of Historical Sciences (Kazakhstan)
Akzhigit Alibekuly	Can. of Philology, Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Saule Aliyeva	Can. of Historical Sciences, Prof (Kazakhstan)
Anar Somuncuoglu	Assoc.Prof. (Turkey)
Sergey Biryukov	Doctor of Political Sciences, Prof.(Russia)
Kurmangali Darkenov	Candidate of Historical Sciences (Kazakhstan)
Tatyana Dronzina	Doctor of Political Sciences, Prof.(Bulgaria)
Maira Dyussebekova	Can. of Political Sciences, Assoc.Prof.(Kazakhstan)
Bagysh Gabdulina	Can. of Historical Sciences, Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Gregory Glisson	PhD, Prof. (Germany)
Hasret Çomak	PhD, Prof. (Turkey)
Shakir Ibrayev	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Irfan Shahzad	PhD (Pakistan)
Abai Kairzhanov	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Tursynkhan Kaiyrken	Doctor of Historical Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Kadyraly Konkobayev	Can. of Philology, Prof. (Kyrgyzstan)
Svetlana Kozhirova	Doctor of Political Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Danagul Kopezhanova	PhD, Assoc.Prof. (Kazakhstan)
László Marác	PhD, Prof. (Netherlands)
Mandana Tishehyar	PhD in International Studies (Iran)
Irina Nevskaya	PhD (Germany)
Zhaslan Nurbayev	Candidate of Historical Sciences (Kazakhstan),
Roza Nurtazina	Doctor of Political Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Aigerim Ospanova	PhD, Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Oktay Tanrıseven	PhD, Prof. (Turkey)
Punit Gaur	PhD, Prof. (India)
Paulo Botta	PhD, Prof. (Argentina)
Indira Rystina	PhD (Kazakhstan)
Seyit Ali Avcu	PhD (Turkey)
Baubek Somzhurek	Can. of Historical Sciences, Assoc.Prof.(Kazakhstan)
Raihan Tashtemkhanova	Doctor of Historical Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Nurila Shaymerdinova	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Akbota Zholdasbekova	Can. of Political Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Alua Zholdybalina	PhD, Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Lola Zvonareva	Doctor of Historical Sciences, Prof. (Russia)
Zimonyi István	Prof. (Hungary)

Editorial address: 2, Satpayev str., of.408, Astana, Kazakhstan, 010008
Tel.: (7172) 709-500 (ext. 31434)
E-mail: vest_polit@enu.kz

Responsible secretary, computer layout: Yelena Izteleuova

Bulletin of the L.N.Gumilyov Eurasian National University POLITICAL SCIENCE. REGIONAL STUDIES. ORIENTAL STUDIES. TURKOLOGY Series

Owner: Republican State Enterprise in the capacity of economic conduct «L.N.Gumilyov Eurasian National University» Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan

Registered by Ministry of information and communication of Republic of Kazakhstan.

Registration certificate No. 17125-Ж from 25.05.2018

Periodicity: 4 times a year

Circulation: 30 copies

Address of printing house: 13/1 Kazhimukan str., Astana, Kazakhstan 010008; tel.: (7172) 709-500 (ext.31434)

© L.N.Gumilyov Eurasian National University

Главный редактор
Ногаева А.М.
д-р PhD, проф. (Казахстан)

Зам. главного редактора
Зам. главного редактора

Нечаева Е.Л., к.полит.н., проф. (Казахстан)
Абишева М.М., к.ист.н., доцент (Казахстан)

Редакционная коллегия

Абдуали Б.	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Абжаппарова Б.Ж.	д.ист.н. (Казахстан)
Азмуханова А.М.	к.ист.н. (Казахстан)
Алибекулы А.	к.ф.н., доцент(Казахстан)
Алиева С.К.	к.ист.н., проф. (Казахстан)
Анар Сомунгуоглу	доцент (Турция)
Бирюков С.В.	д.полит.н., проф. (Россия)
Габдулина Б.А.	к.ист.н., доцент (Казахстан)
Грегори Глиссон	д-р PhD, проф. (Германия)
Даркенов К.Г.	к.и.н. (Казахстан)
Дронзина Т.	д.полит.н., проф. (Болгария)
Дюсембекова М.К.	к.полит.н., доцент (Казахстан)
Жолдыбалина А.С.	д-р PhD, доцент (Казахстан)
Жолдасбекова А.Н.	к.полит.н., проф. (Казахстан)
Звонарева Л.У.	д.ист.н., проф. (Россия)
Зимони Иштван	проф. (Венгрия)
Ибраев Ш.	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Ирфан Шахзад	д-р PhD (Пакистан)
Каиржанов А.К.	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Кайыркен Т.З.	д.ист.н., проф. (Казахстан)
Кожирова С.Б.	д.полит.н., проф. (Казахстан)
Конкобаев К.	к.ф.н., проф. (Кыргызстан)
Копежанова Д.Е.	д-р PhD, доцент (Казахстан)
Ласлу Марац	д-р PhD, проф. (Нидерланды)
Мандана Тишехья	д-р PhD (Иран)
Невская И.А.	д-р PhD (Германия)
Нурбаев Ж.Е.	к.и.н. (Казахстан)
Нуртазина Р.А.	д.полит.н., проф. (Казахстан)
Октай Танрисев	д-р PhD, проф. (Турция)
Оспанова А.Н.	д-р PhD, доцент (Казахстан)
Пунит Гаур	д-р PhD, проф. (Индия)
Пауло Ботта	д-р PhD, проф. (Аргентина)
Рыстина И.С.	д-р PhD (Казахстан)
Сент Али Авджу	д-р PhD (Турция)
Сомжурек Б.Ж.	к.ист.н., доцент (Казахстан)
Таштемханова Р.М.	д.ист.н., проф. (Казахстан)
Хасрет Чомак	д-р PhD, проф. (Турция)
Шаймердинова Н.Г.	д.ф.н., проф. (Казахстан)

Адрес редакции: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Сатпаева, 2, каб. 408
Тел.: (7172) 709-500 (вн. 31434)
E-mail: vest_polit@enu.kz

Ответственный секретарь, компьютерная верстка: Е.А. Изтелеуова

Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева.
Серия: ПОЛИТИЧЕСКИЕ НАУКИ. РЕГИОНОВЕДЕНИЕ. ВОСТОКОВЕДЕНИЕ. ТЮРКОЛОГИЯ
Собственник: РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
Зарегистрирован Министерством информации и коммуникаций Республики Казахстан.
Регистрационное свидетельство № 17125-Ж от 25.05.18 г.
Периодичность: 4 раза в год
Тираж: 30 экземпляров
Адрес типографии: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Кажымукана, 13/1, тел.: (7172)709-500 (вн.31434)

МАЗМҰНЫ

САЯСИ ҒЫЛЫМДАР

<i>Габдулина Б.А., Ықылас М.М.</i> Қазақстан Республикасы жастарының саяси мәдениеті: беталысы және келешегі.....	8
<i>Жансаутова А.Т., Казбекова М.А.</i> Су қауіпсіздігі мен су ресурстары мәселесіндегі халықаралық және қазақстандық тәжірибе: институционалдық және нормативтік-құқықтық аспектілер.....	15
<i>Жолдыбалина А.С., Санхаева Ж.М.</i> Әйелдердің саясаттағы рөлін арттыру: халықаралық тәжірибе.....	24
<i>Қожбанхан Е.К., Габдулина Б.А., Калдыбекова А.Д., Өзбек С.</i> Француз ғалымы Луи Альтюссердің теориясы контекстінде идеология ұғымын жаңадан қарастыру.....	31
<i>Шериязданова Г.Р., Муханбеткалиев Е.Е.</i> Мультикультурализм тұрғысынан бірегейлік мәселелері (Қазақстан мысалында).....	39

АЙМАҚТАНУ

<i>Нұрбаев Ж.Е., Оспанова А.Н.</i> Қазақстан-ресей шекарасындағы интеграция: білім және ғылым саласындағы ынтымақтастықты талдау (ҚР Қостанай облысы мен РФ Челябин облысы мысалында).....	46
<i>Нурсултанова Л.Н., Атаева Т.Т., Маметай М.А.</i> Қазақстан-Қытай энергетикалық жобалары.....	53
<i>Оңғарова Е.</i> Энергия аясында Қазақстан және Еуропа Одағы арасындағы қарым-қатынас және Каспий теңізі.....	63

ШЫҒЫСТАНУ

<i>Ан Сан Хун, Кабиров А.Ж.</i> Корей аңыздарының мемлекеттердің құрылуы туралы жалпы сипаттамалары.....	68
<i>Звонарёва Л.У., Звонарёв О. В.</i> Симеон Полоцкий және жас ұрпақты тәрбиелеу мәселелері.....	74
<i>Испердинова Ж.И.</i> Жапон бизнесі мен менеджментіндегі менталитеттің алатын рөлі.....	82

ТҮРКІТАНУ

<i>Алашбаева Ж.Н.</i> М.Қашқаридың «Диуани лұғат ат-түрік» шығармасындағы мақал-мәтелдердің этномәдени сипаты.....	92
<i>Усинбаева П.С.</i> Түркі халықтарының батырлық эпостарындағы қалыңдық іздеу мотиві...	97
<i>Шаймердинова Н.Г., Жиёмбай Б.С., Абдрасимова А.Е.</i> Қазақстан Республикасындағы қырғыздардың тарихы, тілі және мәдениеті.....	102

CONTENTS

POLITICAL SCIENCE

<i>Gabdulina B.A., M.Ykylas M.</i> Political culture of youth of the Republic of Kazakhstan: trends and prospects.....	8
<i>Zhansautova A., Kazbekova M.</i> International and Kazakhstan experience in issues of water security and water resources: institutional and regulatory aspects.....	15
<i>Zholdybalina A.S., Sankhayeva Zh.M.</i> Increasing women's participation in politics: international experience.....	24
<i>Kozhankhan E.K., Gabdulina B.A., Kaldybekova A.D., Ozbek S.</i> Rethinking the concept of ideology in the context of the theory of the French scientist Louis Althusser.....	31
<i>Sheryzdanova G. R., Mukhanbetkaliev E.E.</i> Identities in the context of multiculturalism (Experience of Kazakhstan).....	39

REGIONAL STUDIES

<i>Nurbayev Zh.E., Ospanova A.N.</i> Integration in the Kazakh-Russian border area: analysis of cooperation in the field of education and science (on the example of Kostanay region of Kazakhstan and Chelyabinsk region of Russia).....	46
<i>Nursultanova L., Atayeva T., Mametay M.</i> Kazakhstan-China energy projects.....	53
<i>Ongarova Y.</i> The relationships between Kazakhstan and the European Union in the context of energy and the Caspian Sea.....	63

ORIENTAL STUDIES

<i>Sang Hoon Ahn, Kabirova A.</i> General characteristics of Korean legends about the founding of states.....	68
<i>Zvonareva L., Zvonarev O.</i> Simon Polotsky and his child-rearing beliefs.....	74
<i>Isperdinova Zh.I.</i> The role of mindset in Japanese business and management.....	82

TURKOLOGY

<i>Alashbayeva J.N.</i> The ethno-cultural character of proverbs and sayings in the work of M.Kashkari's «Diwan Lughat Al-Turk».....	92
<i>Ussipbayeva P.S.</i> The motive of the bride search in the heroic epics of the Turkic peoples.....	97
<i>Shaymerdinova N.G., Zhiyembay B.S., Abdrassimova A.E.</i> History, language and culture of Kyrgyz in the Republic of Kazakhstan.....	102

СОДЕРЖАНИЕ

ПОЛИТИЧЕСКИЕ НАУКИ

<i>Габдулина Б.А., Ықылас М.М.</i> Политическая культура молодежи РК: тенденции и перспективы.....	8
<i>Жансаутова А.Т., Казбекова М.А.</i> Международный и казахстанский опыт в вопросах водной безопасности и водных ресурсов: институциональные и нормативно-правовые аспекты.....	15
<i>Жолдыбалина А.С., Санхаева Ж.М.</i> Повышение потенциала женщин в политике: международный опыт.....	24
<i>Кожбанхан Е.К., Габдулина Б.А., Калдыбекова А.Д., Озбек С.</i> Переосмысление концепции идеологии в контексте теории французского ученого Луи Альтюссера.....	31
<i>Шерьязданова Г.Р., Муханбеткалиев Е.Е.</i> Вопросы идентичности в контексте мультикультурализма (на примере Казахстана).....	39

РЕГИОНОВЕДЕНИЕ

<i>Нурбаев Ж.Е., Оспанова А.Н.</i> Интеграция в казахстанско-российском приграничье: анализ сотрудничества в сфере образования и науки (на примере Костанайской области РК и Челябинской области РФ).....	46
<i>Нурсултанова Л.Н., Атаева Т.Т., Маметай М.А.</i> Казахстанско-Китайские энергетические проекты.....	53
<i>Онгарова Е.</i> Отношения Казахстана и Европейского Союза в контексте энергетики и Каспийское море.....	63

ВОСТОКОВЕДЕНИЕ

<i>Ан Сан Хун, Кабировва А.Ж.</i> Общие характеристики корейских легенд об основании государств.....	68
<i>Звонарёва Л.У., Звонарёв О.В.</i> Симеон Полоцкий и проблемы воспитания подрастающего поколения.....	74
<i>Испердинова Ж.И.</i> Роль менталитета в японском бизнесе и менеджменте	82

ТЮРКОЛОГИЯ

<i>Алашбаева Ж.Н.</i> Этнокультурный характер пословиц и поговорок в произведении М. Кашгари «Диуани лугат ат-турк».....	92
<i>Усипбаева П.С.</i> Мотив поиска невесты в героических эпосах тюркских народов.....	97
<i>Шаймердинова Н.Г., Жиёмбай Б.С., Абдрасимова А.Е.</i> История, язык и культура кыргызов в Республике Казахстан.....	102

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы -
Bulletin of the L.N. Gumilyov Eurasian National University, № 4 (125)/2018, 53-62pp.
<http://bulpolit.enu.kz/>; E-mail: vest_polit@enu.kz

МРНТИ 03.09.55

Л.Н. Нурсултанова¹, Т.Т. Атаева², М.А. Маметай³

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан
(E-mail: ¹2012nura@bk.ru, ²jan_92.17@mail.ru, ³abdullaevna_96@mail.ru)

Қазақстан-Қытай энергетикалық жобалары

Аннотация. Әлемдік саясатта энергетикалық фактордың әскери фактордан кем емес рөл ойнай бастауы, энергетикалық дипломатияның халықаралық саясат құралы ретінде қалыптасып, әрі қарай дамуына алып келді. Осы орайда, Қазақстанның шығыстағы көршісі болып табылатын Қытай Халық Республикасымен арадағы энергетикалық байланыстың маңыздылығы зор. Мақалада екі мемлекеттің екі жаққа да маңызы бар мұнай-газ жобаларын жүзеге асырудағы негізгі кезеңдері сарапталып қарастырылған.

Екі республика да тұрақты негізде комитеттің 9-шы отырысында қабылданған шешімдердің орындалу нәтижелерін қарастырады. Бұдан басқа, мұнай-газ және атом өнеркәсібіндегі ынтымақтастықтың жай-күйі мен перспективалары, сондай-ақ электр энергетикасы, жаңартылатын энергия көздері саласындағы ынтымақтастық және бірлескен жобаларды жүзеге асыру мәселелері талқыланады.

Инвестицияларды тарту бойынша көш бастап тұрғандардың қатарында осы 26 жыл ішінде отын-энергетикалық секторға 200 млрд. доллар тікелей шетелдік инвестициядан тартылған болатын. Бүгінгі күні бұл саладағы жағдай: үш ірі жоба - Теңіз, Қашаған және Қарашығанақ - өндірісті кеңейту жобаларын іске асыруда, жалпы инвестиция көлемі 42,3 миллиард долларды құрайды.

Түйін сөздер: Қазақстан, Қытай, мұнай, газ, энергетикалық мүдде, ресурстар, шикізат, экономикалық ынтымақтастық.

<https://doi.org/10.32523/2616-6887/2018-125-4-53-62>

Кіріспе. Қазақстан мен Қытай арасындағы энергетика саласындағы екіжақты қарым-қатынастар өзара тиімді сипатқа ие. Бұл ынтымақтастықты практикалық мақсаттарға әлдеқайда жылдам қарқынмен алып шығуға мүмкіндік берді, мысалы, бұл ресей-қытайлық мұнай-газ келісімшарттарымен салыстырғанда әлдеқайда тезірек жүзеге асты.

Мақаланың мақсаты Қазақстан мен Қытай арасындағы энергетика саласын зерттеу. **Авторлар** екі жақты ынтымақтастықтың жүзеге асу үрдістерін сараптаған. **Мақалада** келесідегідей әдістер қолданылған: тарихи әдіс қарым-қатынастардың даму кезеңдерін саралау арқылы көрсетілген. **Сараптама** әдісі бірлескен жобаларды дамыту негізінде қолданылған.

Талқылау: Екі жақты энергетикалық қатынастарға негізгі серпін берген 1996 жылғы 24 қыркүйекте мұнай және газ саласындағы ынтымақтастық туралы үкіметаралық келісімге, сондай-ақ Қазақстан Республикасы Энергетика және минералдық ресурстар министрлігі мен Қытай ұлттық мұнай-газ корпорациясының (CNPC) Қазақстандағы кен орнын игеру және мұнай құбырын салу жөніндегі келісімге қол қойылуы болды. Қол жеткізілген уағдаластықтар екі тараптың да мүдделерін қанағаттандыратын, екі елдің қатысуымен бірқатар бірлескен жобаларды жасауға мүмкіндік берді. Осыдан бірнеше жыл өткен соң, қазақстандық мұнай-газ саласына салынған инвестиция көлемі Қытайды осы көрсеткіш бойынша көшбасшылардың бірі ретінде қарастыруға жол ашты.

Энергетика және энергетикалық ресурстарды тасымалдау саласындағы Қазақстан мен Қытай арасындағы ынтымақтастық екі ел арасындағы сауда-экономикалық байланыстардың басым бағыты болып табылады. Екіжақты қарым-қатынастардың кең ауқымында осы

мәселелер 2005 жылы Қазақстан мен Қытайдың Стратегиялық әріптестік қатынасын орнату және дамыту туралы бірлескен декларациясында анықталған [1].⁵

XXI ғасырдың басында мұнай-газ секторындағы жобаларды жүзеге асыру бойынша ынтымақтастық қарқынды дамыды. Қазақстанға келген ең алғашқы қытайлық инвесторлардың бірі CNPC болды, оған 1997 жылы «Ақтөбемұнайгаз» АҚ акциясының 60,3% сатылған болатын. Бұл келісімнен кейін қазақстандық компания «CNPC-Ақтөбемұнайгаз» БК айналды, ал 2003 жылы мамырда қытайлық тарапқа осы компания акциясының қалған мемлекеттік пакеті (Жаңажол мен Кеңқияқтағы кен орындарын өңдеуші) сатылды. 2004 жылы Sinopac Group Солтүстік кен орындарында бірнеше блоктарға ие американдық FIOC (First International Oil Company) компаниясын сатып алды. Кейіннен, CNPC канадалық PetroKazakhstan-ды 4,2 млрд. \$-ға сатып алды. 2006 жылы желтоқсанда қытайлық CITIC Group Nations Energy компаниясын және оның 400 млн. т запасқа ие Қаржанбас кен орынын игеруші қазақстандық активі «ҚаржанбасМұнай» компаниясына ие болды.

Осылайша, елімізде Қытайлық мұнай-газ бизнесінің өкілдігі елеулі түрде нығайды, және Қытайдың Қазақстанның энергетикалық активтеріне деген инвестициялық мүдделеріне ғаламдық экономикалық дағдарыс өз әсерін тигізе алмайды.

Экономикалық дағдарысқа қарамай өсіп келе жатқан Қытай экономикасы энергия ресурстарының жетіспеушілігін сезінуде. Нәтижесінде, Қытайдың энергетикалық нарығында мұнай мен газды тұтынудың өсімі минимумға дейін төмендеді. 2005 жылы 49,3 млрд. текше метр газ өндірілді, ал 2007 жылы бұл көрсеткіш 69,3 млрд. текше метрді құрады, яғни 20 млрд. текше метрге ұлғайған, газ тұтыну да шамамен сонша көлемде өсті – 46.8 млрд. текше метрден 67,3 млрд. текше метрге дейін.

Қытай Орталық Азия елдеріндегі энергетикалық секторда өз мүдделерін белсенді түрде алға жылжытуды жалғастыруда. Қытай экономикасы мұнай мен газ жетіспеушілігіне байланысты, белгілі бір дәрежеде Қазақстанмен және Орталық Азиядағы энергетикалық ресурстарға ие бірқатар республикалармен қарым-қатынасы жағдайына тәуелді.

2006 жылы жаһандық маңызды екі ірі жобаны іске асыру туралы келісім жоғары деңгейде өтті. Бірінші ірі жоба - Қазақстан-Қытай ірі мұнай құбырының құрылысы және оның екінші кезеңі - Каспий теңізін Батыс Қытаймен байланыстыратын автожолдың соңғы учаскесі. Екінші ірі жоба - Орталық Азия елдерін Қытаймен, атап айтқанда, Қазақстан мен Қытайды байланыстыратын газ құбырын салу.

Қытай тарапының инвестициялық салымдарының 70% мұнай-газ секторына бағытталған. Қытай Қазақстанның мұнай және газ көздеріне қол жеткізе отырып, энергетикалық қауіпсіздігін қамтамасыз етуге тырысады [2].

Сондай-ақ, оның дамуы мен уақытын талап ететін идея бар - бұл энергетикалық клубтың құрылуы. Осылайша, ұйымға және оның мүше-мемлекеттеріне қолдау көрсету мақсатында Қытай дағдарысты еңсеру үшін елдерге 10 млрд. доллар несие бөледі.

Осы тұрғыда, жүзеге асырылып жатқан екі жобаны қоса алғанда, барлық үш идея энергетикалық ынтымақтастық саласындағы ең перспективалы болып саналады, олардың өзара әрекеттестігі өте қарқынды дамып келеді.

Қазақстан-Қытай мұнай құбыры. Сыртқы нарыққа энергия ресурстарын жеткізу және төлемге қабілетті елдермен серіктес болу Қазақстан үшін өте маңызды мәселе болып табылады, олардың ішінде Қытай Халық Республикасының тарапынан тартымды ұсыныстардың саны көп. Бұл мәселені шешу шикізат пен экспортты энергиямен жабдықтаудың одан кейінгі болашағымен тікелей байланысты. Әлемдік қаржы-экономикалық дағдарыс жағдайында барлық дерлік елдер ЖІӨ-нің төмендеуінің ең аз көрсеткішін көрсетуге және әлеуметтік тұрақсыздық деңгейін төмендетуге әкелетін ең тиімді жобаларды ұсынуға тырысуда.

---

5 Қазақстан Республикасының Сыртқы істер министрлігінің ресми сайты <http://www.mfa.kz/kz/content-view/sotrudnichestvo-respubliki-kazakhstan-s-kitajskoj-narodnoj-respublikoj> (қаралған уақыт: 7.08.2018)

XXI ғасырдың басынан бері мұнай-газ секторындағы жобаларды іске асырудағы ынтымақтастықарқынды дамып келеді. 2005 жылдың 15 желтоқсанында Атасу-Алашанькоу учаскесінде Қазақстан-Қытай мұнай құбырының құрылысы бойынша жұмыстар аяқталды. 2006 жылы Қазақстан Каспий жағалауынан Қытайдың шығыс провинцияларына жылына 20 млн. т мұнай тасымалдайтын мұнай құбыры іске қосылды. Бұл қазақ-қытай жобасы оның күрделі тарихына қарамастан, екі ел арасындағы ынтымақтастықтың басты жетістігі болды және олардың ауқымды энергетикалық ынтымақтастығының кепілі деп санауға болады.

2007 жылы «Атасу-Алашанькоу» магистральдық мұнай құбырын іске қосу бойынша серіктестік туралы Келісімге қол қойылды және 2004 жылы 17 мамырда екі ел үкіметтері арасындағы мұнай-газ саласындағы жан-жақты ынтымақтастықты дамыту туралы негіздемелік келісімге өзгерістер мен толықтырулар енгізу, одан әрі пайдалану туралы хаттама бекітілді. Қазақстан мен Қытай энергетикалық ынтымақтастығы жаңа даму кезеңіне өтті.

Трансшекаралық газ құбыры жобасы: Түркменстан-Қазақстан-Қытай. 2007 жылдың тамызында Қазақстан мен Қытай басшылары Түркменстаннан Қытайға табиғи газды тасымалдау үшін құбырларды салу туралы келісімге қол қойды.

Қытайға Өзбекстан мен Қазақстан арқылы Түркменстаннан тартылатын халықаралық газ құбыры құрылысы жөніндегі келісім жасалды. 2007 жылдардың ортасында 4 мемлекеттің аумағында жалпы қашықтығы 7000 шақырым бойынша осы жобаны нақты жүзеге асыруы басталды [3].

Еске сала кетейік, Қазақстан мен Қытай арасындағы газ келісімі Қытай мен Түркменстан арасындағы келісімнің қосымшасына айналды. Бұл келісім бойынша, Қытай ұлттық мұнай-газ корпорациясы (CNPC) мен «Түркменгаз» 30 жыл бойы жыл сайын Қытайға 30 текше метрге дейін түрікмен газын жеткізу туралы келісімге келді. Сондай-ақ ҚХР мен Түркменстан 2009 жылы 17 шілдеде Түрікменстандағы табиғи газ кен орындарының бірін әзірлеу кезінде өнімді бөлу туралы келісім жасасты.

Бұл «Азия газ құбыры» ЖШС жүзеге асыратын Қазақстандағы ең ірі халықаралық жобалардың бірі. Жобаны «ҚазМұнайГаз» ҰК және CNPC Қытай мұнай компаниясы бірлесіп іске асыруда. Жоба мердігерлері Қазақстан, Үндістан, Германия, Ұлыбритания, Украина, Ресей және басқа да елдердің 11 филиалдарында жұмыс істейтін, «СРР-Қазақстан», «ҚазҚұрылысСервис» АҚ ҰМҚК компаниялар тобының мамандары болып табылады.

2009 жылдың шілдесінде бірінші желі бойынша (Алматы облысы Талғар ауданының Еламан кентінде) дәнекерлеу жұмыстарының аяқталуына орай ресми іс-шара өтті. 2009 жылдың соңына қарай «Азиялық газ құбыры» ЖШС пайдалануға дайындық кезеңін аяқтады және бірінші «Қазақстан-Қытай» құбыры арқылы Қытайға түркмен газын тасымалдауға тікелей кірісті. Қазақстан аумағында газ құбырын іске қосқаннан кейін шамамен 400 отандық маман жұмыспен қамтылып, қызмет көрсетті.

2003 жылдың наурызында АҚШ-тың «Ирак компаниясы» басталып, Таяу Шығыстан мұнай импорттаушы ҚХР-ның энергетикалық қауіпсіздігіне қауіп төндіре бастады. Сондықтан Қытайдың Қазақстанның энергетикалық нарығына белсенуін АҚШ Иракқа өтемақы ретінде қолдады. Қазақстан-Қытай энергетикалық ынтымақтастығын жандандырудың тағы бір алғышарты – Қытайдың энергетикалық ресурстардың жеткіліксіздігін аса сезіне бастауы болды. Бұл кезеңде Қытайдың жаңа энергетикалық стратегиясы анық көрсетілген: ол сыртқы энергетикалық активтерді құруды көздейді. Қазіргі таңда Қазақстанда CNPC (Қытай ұлттық мұнай-газ корпорациясы), Sinopec (Қытай мұнай-химия корпорациясы), SINOOC (Қытай ұлттық теңіз мұнай компаниясы) сияқты ірі қытайлық мұнай-газ компаниялары бар. Оларға «Солтүстік Бозашы Оперейтинг», «Айдан CNPC Мұнай», «ПетроҚазақстан», «FIOK», «Aktobemunaugaz-CNPC» сияқты кәсіпорындардың

акциялары тиесілі, яғни Қытай Маңғыстау, Ақтөбе және Қызылорда облыстарындағы мұнай кен орындарын игереді деген сөз.

2003 жылдан бастап энергетикалық ынтымақтастық Қазақстан-Қытай қарым-қатынастарының кеңеюін тереңдетудің катализаторына айналды. Қытайлық энергетикалық корпорациялар қаржылай қолдау көрсете бастады және білім беру саласына, мәдени және әлеуметтік жобаларға гранттар бөлді. Алайда Қазақстанның Қытайдың мұнай-газ секторында мұндай теңгерімсіз қатысуы экономикалық және саяси тәуелділікке, демократиялық қысымның орын алуына қауіп төндіреді [4].

Сонымен бірге, Қазақстан Қытайды отандық көмірсутегі шикізатының әлеуетті нарығы ретінде түпкілікті қабылдап, бұл мемлекеттің сыртқы энергетикалық саясатының іске асырылуына сәйкес келді. Әртараптандырылған энергетикалық саясатты жүзеге асыруға назар аудара отырып, Қазақстан Қытаймен ынтымақтастықты дамыту арқылы жетекші энергетикалық нарыққа шығу перспективасымен жетекші альтернативті экспорт бағытын қалыптастырды. Бұл жалпы екі жақты экономикалық ынтымақтастықты тереңдетумен қатар жүреді.

Каспий қайраңындағы ауқымды көмірсутек ресурстарының арқасында Қазақстан 2015 жылдан бастап 25-30 жылға дейін жылына 110 млн. т мұнай өндіруді жоспарлап отыр. Салыстыру үшін мысал келтірер болсақ: 2010 жылы 67 млн. т мұнай мен газ конденсатын өндірді, ал 2011 жылы - 40,1 млн. т ғана. 2017-18 жылға қарай Қазақстан әлемдегі ең ірі көмірсутек экспорттаушы елдердің тізіміне кіруді жоспарлаған болатын, ал республика халықаралық энергетикалық тұрақтылық пен қауіпсіздікті қамтамасыз етуге толық жауап береді.

2020 жылға дейін Қытай әлемдегі ең ірі мұнай импортері бола алады, әсіресе қазіргі таңдағы экономикалық өсудің өте жоғары қарқынын сақтаған жағдайда. Осы уақытқа қарай Қытай экономикасының мұнайға деген қажеттілігі 450-500 млн. т жетуі мүмкін. Әлемдік экономикалық дағдарыстың әсерінен экономикалық өсім қарқынының төмендеуі, сондай-ақ көмірсутегі шикізатының импортының төмендеуі – ол уақытша құбылыс.

2007 жылдың қарашасында Астанада «ҚазМұнайГаз» ҰК мен CNPC арасында Қазақстан-Қытай газ құбырының қазақстандық бөлігін салу және пайдаланудың негізгі принциптері туралы келісім жасалды, ол екі кезеңде жүзеге асырылатын болды. Газ құбырының бірінші учаскесі - Өзбекстан мен Қазақстан шекарасынан Қазақстан және ҚХР шекарасына дейін 1333 км. созылатын және жылына 40 млрд. текше метр өткізу қабілеті бар құбыр. Ал сыйымдылығы жылына 10 млрд. текше метр және ұзақтығы 1480 км болатын екінші учаске «Бейнеу-Шымкент» құрылысы экономикалық бағалау арқылы оның жарамдылығын көрсеткен кезде жүзеге асырылды. Қазіргі уақытта бұл жоба арқылы Қазақстан мен Қытай арасында құбыр «көпір» орнатылды. Нәтижесінде, мұнай экспортының Қытайлық бағыты дәстүрлі еуропалық бағытқа теңдестірілген баламалы нұсқаларды ұсынып, Қазақстанның энергетикалық басымдықтарда өз маңыздылығын арттырды [5].

2008 жылдың тамызында Ху Цзиньтаоның Қазақстанға жасаған сапары барысында Ата-су-Алашанькоу мұнай құбырын екінші кезеңін салу арқылы кеңейту туралы келісімге қол қойылды. Осы жоба арқылы құбырдың өткізу қабілеттілігі 10 млн. т-дан 20 млн. т-ға дейін артыру көзделді. Бұған қоса, Қазақстанның қатысуымен Түркменстан-Қытай халықаралық газ құбыры басталды. 2007 жылдың ортасында жалпы ұзындығы 7 мың км болатын төрт мемлекеттің (Түркменстан, Өзбекстан, Қазақстан және Қытай) аумағында осы жобаны іс жүзінде жүзеге асыру басталды.

Екі елдің мұнай-газ байланысы зор болашаққа ие екендігін айта кету керек. Себебі, ҚХР-ның сыртқы экономикалық стратегиясында Орталық Азия үлкен энергетикалық және транзиттік әлеуетке ие аймақ ретінде қарастырылады.

Оған қоса, соңғы жылдары, Қазақстан мен Қытай арасындағы ядролық энергетика саласындағы ынтымақтастық импульске ие болып отыр. Біз Қытайдың ТҮК-ның өз АЭС үшін қазақстандық уран сатып алуы туралы айтып отырмыз.

«Қазатомөнеркәсіп» қазақстандық компаниясы Қытайдағы атом электр станцияларының құрылысына қатысады. Онымен бірге, «Қазатомөнеркәсіп» Қытай атом электр станцияларына ядролық отын жеткізеді және қытайлық компаниялармен бірлесіп қазақстандық Иіркөл, Семізбай және Жалпақ мұнай кеніштерінде уран кенін өндіреді. Бұл үшін, «Қазатомөнеркәсіп», Қытай Гуандун ядролық-энергетикалық корпорациясының (CGNPC) және China National Nuclear Corp (CNNC) Қытай атом электр компанияларымен бірлескен кәсіпорын құрды. 2030 жылға дейін Қытай шамамен 120 атом электр станциясын салуды көздеп отыр. 2007 жылдың қазан айында Қазатомөнеркәсіп пен CGNPC арасында бірлескен кәсіпорын құру және «Қазатомөнеркәсіптің» Қытайдың атом энергетикасына инвестиция салу арқылы уран қорларын бірлесіп дамыту туралы екі меморандумға қол қойылды.

Бүкіләлемдік ядролық қауымдастықтың мәліметтері бойынша бүгінгі таңда Қытайда 14 реактор жұмыс істейді, 27 реактордың құрылысы жүріп жатыр, 2030 жылға қарай электр энергиясын өндіруде атом электр станцияларының үлесін 5% -ға дейін арттыру, олардың қуатын 4 есе арттыру жоспарлануда. Ең алдымен, Қытай үкіметі атом электр станцияларында өндірілетін электр энергиясын көбейтуді жалғастырады, өйткені 5 пайыздық көрсеткіш, әсіресе құрылыстағы жаңа реакторлардың санын ескере отырып, тым әсерлі емес.

Осы міндеттерді іске асыру мақсатында 2005 жылы Қытай Халық Республикасының Мемлекеттік кеңесі атом электр станцияларының белгіленген қуатын 42 ГВт-қа дейін ұлғайтуды көздейтін «Атом энергиясын дамытудың орта мерзімді және ұзақ мерзімді даму бағдарламасын (2005-2020)» қабылдады.

Қазақстандағы дәлелденген қорлар мен жыл сайынғы уран өндірісі Қытайдың ғана емес, сондай-ақ басқа да ірі уран шикізатын импорттаушылардың да қызығушылығын тудырады. Атап айтар болсақ, Дүниежүзілік ядролық қауымдастықтың (WNA) мәліметтері бойынша Қазақстан уран қорлары бойынша әлемде екінші орында тұр. Ал жыл сайын өндірілетін уран көлемі бойынша Қазақстан планетада жетекші орын алады. 2012 жылы ел 21 317 тонна көлемінде уран өндірді. Осылайша, «Қазатомөнеркәсіп» баяндамасына сәйкес, Қазақстан әлемдік уран кен өндіру өнеркәсібінде көшбасшылық дәрежесін сақтап қалды және деректер бойынша, әлемдік уран өндіру көлемі 55,7 мың т құрады, шамамен әлемдік уран өндірісінің 38% қамтамасыз етуге мүмкіндік берді.

Сонымен қатар, Қазақстан, кез-келген экспорттаушы сияқты, өз нарығында сенімді және төлемге қабілетті серіктестің келуіне мүдделі, ал Қытай Қазақстан уранының сенімді серіктесі мен сатып алушысының рөліне өте лайықты. Қазақстанның Қытаймен арадағы ядролық энергетика саласындағы ынтымақтастығы, негізінен, Аспан асты еліне уран экспорттауға негізделген. Екіжақты ынтымақтастықтың қысқа мерзімінде Қытай Қазақстандық шикізаттың негізгі импортерына айналды.

Ядролық энергетика саласындағы қазақ-қытай қатынастары 2004 жылы «Қазатомөнеркәсіп» және Қытай Ұлттық қоры корпорациясы арасындағы 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған бірлескен уран өндіру және қайта өңдеу бойынша келісімге қол қойылған кезден бастау алады. Осылайша, келісім негізінде, тараптар 2020 жылға дейін Қазақстан Қытайға 24,2 мың т уран тасымалдайды деп уағдаласты. Сонымен қатар, 2009 жылдың сәуірінде Қытай мен Қазақстан Республикасы Қытайлық тараптың талабы бойынша, Иркөл кен орнында уранды шығаратын, «Семізбай-У» бірлескен кәсіпорнын құрды. Бүгінгі күні Қытай уран импорттаушылар арасында бірінші орынды иеленеді.

Сонымен қатар, Қазатомөнеркәсіп пен CGNPC 2009 жылдың 29 сәуірінде Қытайда атом электр станцияларын салу бойынша бірлескен кәсіпорын құру туралы меморандумға қол қойды.

Әділдік үшін, барлығы бір қарағандағыдай мінсіз емес екендігін айта кеткен жөн. Қазақстан Республикасы мен Қытай Халық Республикасының ядролық саладағы ынтымақтастығының перспективалары қарастыруда келесі нюанстарды атап өтпеу мүмкін емес. Қол қойылған келісімдерге қарамастан, іс жүзінде ынтымақтастық кейбір кедергілерге тап болады. Мысалы, қытайлық тарап Қазақстан аумағында ірі кен орындарына қол жеткізуге деген ұмтылысын жасырмайды. Пекиннің ниеті анық: Қытайлық ядролық ТҰК Қазақстанда уран өндіретін болса, олар оны төмен бағамен алып шығу мүмкіндігіне ие болады. Ал Қазақстан мен Қытайдың бірлескен «Семізбай» кәсіпорнының жобалық қуаты жылына 500 т. ғана құрайды.

Тұтастай алғанда, Қазақстан өз алдына зор мақсаттар қояды. Астана шикізат серіктестердің уран қажеттіліктерін қанағаттандырумен қатар, бейбіт атомды пайдалану мүмкіндіктерін игеріп, ұлттық экономиканың жаңа жоғары технологиялық салаларын құру және ұлттық ғылыми-техникалық әлеуетін нығайту мақсатына ұмтылады. Сонымен қатар біздің республикамыздағы басшылық өз аумағында атом электр станциясын салу туралы саяси шешім қабылдады. Осы тұрғыда, Қазақстан басқа да ірі державалармен, ең алдымен, Ресей, Оңтүстік Корея, Америка Құрама Штаттары мен Франция мемлекеттерімен ынтымақтастықты кеңейтуге ниетті [6].

Өз кезегінде, Қазақстан Қытайға жоғары дәрежедегі өнімдерді жоғары құнмен өткізуге қызығушылық танытады. 2011 жылы Қазақстанға уран диоксидінен отын таблеткаларын жеткізу құқығын беретін келісімге қол қойылды.

Сонымен қатар, басқа елдердің қазақстандық шикізатты сатып алуға мүдделі екенін ескеру қажет. Бұл ең алдымен уран қорлары бойынша әлемде үшінші орынға ие болғысы келетін, бірақ географиялық жағдайларға байланысты елеулі өндірістік қиындықтарға тап болған – Ресей. Бұл, өз кезегінде, Ресей басшыларын шетелден шикізаттың белгілі бір мөлшерін импорттауға мәжбүрлейді. Бұдан шығар қорытынды, Қазақстандық уранға қол жеткізу үшін, ресейлік және қытайлық ядролық ТҰК арасындағы бәсекелестік өршуі әбден мүмкін.

Энергетикалық ынтымақтастық Орталық Азияның жалпы дамуына, сондай-ақ аймақтағы биліктің тепе-теңдігін қамтамасыз етуге ықпал етеді. Сондай-ақ, Қытайдың Орталық Азиядағы қатысуын жандандыру Қазақстанда көпвекторлық саясатты дамыту үшін тиісті мүмкіндіктер туғызады. Сонымен қатар, екі елдің экономикалық дамуындағы қызығушылықтардың алшақтығы да сезіледі, ал ол, өз кезегінде, болашақта бірқатар қауіп төндіруі мүмкін. Бұл қауіптің қатарына «ресурстық қарғыс» факторы, Қазақстанда Пекиннің инвестициялық саясатына байланысты үстемдік етуі, Қазақстанда, сондай-ақ Орталық Азияда ықпалын жоғалтудан қауіптенетін Ресей, АҚШ және ЕО наразылығын тудыруы мүмкін.

Қытай сарапшылары Қытай мен Орталық Азия елдері арасындағы энергетика саласындағы ынтымақтастық саяси кепілдіктер негізінде жоғары деңгейге қол жеткізілгендігін атап көрсетеді. Тиісті келісімге Қытай басшылығымен Қазақстан, Өзбекстан және Түркіменстан қол қойды. Ол 3 бағыт бойынша жүзеге асырылады: мұнай мен газды өндіру және дамыту, құбырларды салу және энергетикалық ресурстарды өңдеу саласы.

Қытай тақтатас газын барлау мен өндіруге арналған базаны дайындау үстінде, әсіресе ол оның қоры 47 млрд т болатын Өзбекстанға бағытталған [7].

2009 жылы Аспанасты елі Ресей, Бразилия, Қазақстан, Венесуэла және Түркіменстанмен құны 60 млрд \$ болатын мұнай жеткізу жөніндегі бірқатар келісімдерге қол қойды. Осы келісімшарттардың негізінде Қытай жылына 600 млн. т мұнайды қажет ететін болады,

қытай импорты жылына 75 млрд. өседі. Көптеген сарапшылардың пікірінше, Қытайдың экономикалық болашағы оның энергетикалық проблемаларды шешуге қабілеттілігіне байланысты болмақ. 2020 жылға қарай Қытайға жылына 600 млн. қажет болады, бұл елде жобаланған өндірістің үш еседен астамын құрайды, ал 2030 жылға қарай Қытай импортталған мұнайдың АҚШ-мен тең көлеміне тең болады және мұнай импортына тәуелділігі 80 пайызға дейін өседі [8].

Ең белсенді экономикалық ынтымақтастық саласы әлі де энергетика болып табылады. Осылайша. 2012 жылы Атасу-Алашанькоу мұнай құбыры арқылы Қытайға қазақстандық мұнайды экспорттау көлемі 11 млн. т құрады, ал Қазақстан-Қытай газ құбырының бірінші учаскесінің бірінші және екінші жолдары арқылы 42 млрд. текше метрден астам транзиттік газ тасымалдады. Қытай Қазақстандағы ірі инвесторлардың бірі және сауда-экономикалық әріптесі болып табылады. Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің мәліметі бойынша, 2012 жылдың 31 желтоқсанындағы жағдай бойынша Қытайдың Қазақстанға салынған инвестициялары 18,9 млрд. \$ құрады [9, б 6.].

ҚР ИДМ мен ҚХР Даму және реформа жөніндегі мемлекеттік комитеті арасындағы 10-отырыстың қорытындысы бойынша (2016 жылы 29 қыркүйек) автокөлік жасау, ауыл шаруашылығы, химия, тау-кен рудасы, мұнай және газ, құрылыс, металлургия, жеңіл өнеркәсіп, минералды тыңайтқыштарды шығару, энергетика және логистика, жаңа технологиялар салаларында жалпы құны 26 млрд. долларды құрайтын 51 инвест жобалардан тұратын тізім бекітілді.

2016 жылдың 31 маусымға дейін ҚР Қытайға 3,24 млрд. долл. көлемінде инвестиция жасады, оның 178,1 млн. тікелей, 110,7 млн. қоржындық, 2,95 млрд. долл. басқа да инвестициялар. 2015 жылы ҚР тікелей инвестициясы 46,3 млн. долл., 2016 жылдың 1-жартысында 27,5 млн. долларын құрады. Ал осы жылғы мәдіметтерге көз жүгіртетін болсақ, 2017 жылы 31 наурыздағы ҚР Ұлттық банк мәліметі бойынша Қытай Халық Республикасының Қазақстандағы инвестиция көлемі 15,2 млрд долл. құраған. ҚХР-дың Қазақстандағы инвестициясының басты бағыттарын транспорт, қаржы, сақтандыру қызметі, мұнай-газ, құрылыс салалары құрайды. Ал Қазақстанның Қытайдағы инвестициясының жалпы көлемі 3,58 млрд. долл. құрады.

Газ құбырларын дамыту жобалары бойынша Қазақстан-Қытай қуатын ұлғайту үшін ұзындығы 1 308 км, өткізу қабілеті жылына 25 млрд. м³ дейін магистральдық газ құбырын салу көзделген. Жобаны іске асыру мерзімі 2012-2017 жылдар аралығын қамтиды. 2017 жылғы 5 ақпандағы жағдай бойынша газ құбыры іске қосылған күннен бастап 21 млрд.м³ тасымалданды [10].

Энергетика саласындағы ынтымақтастық тек табиғи қорларды барлау мен өндіруді ғана емес, сондай-ақ оларды өңдеп шығару мен жеткізу міндетін атқара отырып, технологияларды алмастыруды қамтуы мүмкін. Шикі мұнай мен мұнай өнімдерін жеткізіп қана қоймай, сонымен қатар өнімдерді терең өңдеуге арналған кәсіпорындарды құру мүмкін болады. Энергетика саласы, меніңше, өзара тиімді ынтымақтастық саласы болып табылады. Көлік және коммуникация, сондай-ақ энергетика салалары көпжақты ынтымақтастық тұрғысынан басымдық болуы мүмкін. Біз Еуразия кеңістігінде Энергия клубын құру туралы ұсынысты зерттеп жатырмыз. Бірінші кезеңде қатысушы елдердің әрқайсысының позицияларын үйлестіру және бірыңғай энергетикалық стратегияны әзірлеу қажет. Қазірдің өзінде Қазақстан, Қытай және Ресей Түрікмен газын өндіру және тасымалдау бойынша бірлескен жобаны жүзеге асыра алады [11].

Егер 2001 жылы Қазақстан 40,1 млн тонна мұнай өндірсе, 2006 жылы, - 65 млн. тонна немесе 62,5% көп. Мұнай экспорты тиісінше 32,4 млн. Тоннадан 54,6 млн тоннаға немесе 68,5% -ға дейін өсті. 2007 жылы ҚР Энергетика және минералдық ресурстар министрлігінің деректері бойынша мұнай өндіру 67,2 млн. тоннаны құрады, оның 60,6 млн тоннасы немесе

90,2% экспортталды. Ішкі нарықтағы тұтыну 12,9 млн. тоннаны құрады, оның ішінде Ресейден Шымкентке және Павлодар мұнай өндіруші зауыттарға импортталған 6,3 млн. тонна. 2010 жылы Қазақстан мұнай өндіруді жылына 100 млн. тоннаға дейін және 2015 жылы 150 млн. тоннаға дейін ұлғайтуды жоспарлап отыр. Халықаралық рейтинг агенттігі FitchRatings арнайы есебінде Қазақстанның мұнай-газ секторында айтарлықтай өсу күтілуде. Мұнай өндіру көлемі 2007-2015 жылдардағы жиынтық жылдық 5,7% өседі. 2015 жылы тәулігіне 2,3 млн. баррельге дейін жеткізіледі, бұл Теңіз, Қарашығанақ және Қашаған кен орындарының негізгі кен орындарында өндіріс көлемінің артуымен қамтамасыз етіледі. 2017 жылы Қазақстан әлемдегі ең ірі көмірсутек экспорттаушы елдердің тізіміне кіруді жоспарлап отыр, ал республика халықаралық энергетикалық тұрақтылық пен қауіпсіздікті қамтамасыз етуге толық жауап береді.

Осылайша, екі елдің энергетикалық ынтымақтастығы стратегиялық перспективаға ие деп айта аламыз.

Әдебиеттер тізімі

1. Кабиденев М. ҚР мен ҚХР арасындағы экономикалық әріптестіктің мәселелері мен болашағы // Электронный научный журнал «edu.e-history.kz». -2018.-№ 2. -URL: <http://edu.e-history.kz/ru/publications/view/250> (қаралған уақыт: 15.08.2018)
2. Әліпбаев А.Р., Курманов Е.Ф. Қазақстан мен Қытай арасындағы энергетикалық ынтымақтастық: мәселелері мен болашағы // ҚазҰУ Хабаршысы -2014. - №5.- С.25-28. -URL: <https://articlekz.com/kk/article/17273> (қаралған уақыт: 18.08.2018)
4. Альпиев Д.А. Транспортно-транзитные и энергетические проекты в отношениях между Казахстаном и Китаем. // Вестник КазНУ им. Ал-Фараби, Сер.МОМПИ - 2009. - №7. - С. 4-5. -URL: <http://articlekz.com/node/2598> (қаралған уақыт: 28.08.2018)
5. Есимова К. Модернизационные процессы в Центральной Азии: модели будущего -2011.- №10. - С. 30-32. -URL: <http://articlekz.com/node/544> (қаралған уақыт: 20.08.2018)
6. Изимова Р. Ядерный ренессанс Китая: Поднебесная – главный импортер урана из Казахстана.-2017.-№15.-С.20-21. -URL: <http://www.radiotichka.kz/news/full/1318.html> (қаралған уақыт: 30.08.2018)
7. Сулейман У.А., Хозеулы Е. Энергетическое сотрудничество Казахстана и Китая: геополитический аспект.- Алматы: Эксклюзив, 2014. – 224 с.
8. Тянь Хун Лин Международное сотрудничество КНР в нефтегазовом секторе // Analytic КИСИ. -2010.- № 4.- С. 117-121.
9. Особенности экспорта товаров в Китай // Инструктивные материалы «В помощь экспортеру» “KAZNEX INVEST.” – Астана: ТОО «Эридан 2007», 2013.- 30 с.
10. «Қазмұнайгаз» ҰҚ» АҚ 2016 жылға арналған жылдық есебі [Электрон.ресурс]. -2016. -URL <http://www.kmg.kz/uploads/documents/reports/2016/kaz/AnnualReport2016Kaz.pdf> (қаралған уақыт: 2.09.2018)
11. Баймухамбетов Т. Успешное развитие казахстанско-китайских отношений стало важным фактором обеспечения стабильности в регионе - мнение китайского эксперта [Электрон.ресурс]. – 2007.- URL: <https://www.zakon.kz/80530-uspeshnoe-razvitie-kazakhstansko.html> (қаралған уақыт: 5.09.2018)

Л.Н. Нурсултанова, Т.Т. Атаева, М.А. Маметай

Евразийский национальный университет имени Л.Н.Гумилева, Астана, Казахстан

Казахстанско-Китайские энергетические проекты

Аннотация. Энергетический фактор стал играть в мировой политике не меньшую роль, чем военный, что привело к формированию и дальнейшему развитию энергетической дипломатии в качестве инструмента международной политики. В этой связи, важны энергетические отношения с Китайской Народной Республикой, которая является восточным соседом Казахстана. В статье проанализированы основные этапы реализации нефтегазовых проектов между двумя государствами, имеющие практическое значение для обеих республик.

Обе Республики на постоянной основе рассматривают итоги реализации решений, принятых на 9-м заседании Подкомитета. Кроме того, обсуждаются текущее состояние и перспективы взаимодействия в нефтегазовой и атомной промышленности, а также сотрудничество в сфере электроэнергетики, возобновляемой энергетики и ход реализации совместных проектов.

В числе лидеров по привлечению инвестиций остается топливно-энергетический сектор, куда за 26 лет развития страны было привлечено порядка 200 миллиардов долларов прямых иностранных инвестиций. И сегодня отрасль не сдает этих позиций: на текущий момент на трех крупных проектах – Тенгиз, Кашаган и Карачаганак – реализуются проекты расширения и продления добычи, общий объем инвестиций по которым составил 42,3 миллиарда долларов.

Ключевые слова: Казахстан, Китай, нефть, газ, энергетические интересы, ресурсы, сырье, экономическое сотрудничество.

L. Nursultanova, T. Atayeva, M. Mametay

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

Kazakhstan-China energy projects

Abstract. Energy factor began to play in world politics no less important than the military factor, it led to the formation and further development of energy diplomacy as a tool of international politics. In connection with this, the energetic attitude of the People's Republic of China, which eastern neighbor of Kazakhstan, is very important. This article analyzes main stages of oil and gas projects implementation between two states, which have practical significance for both republics.

Both Republics on ongoing basis are reviewing the results of the implementation of decisions taken at the 9th meeting of the Subcommittee. In addition, the current state and prospects of cooperation in the oil and gas and nuclear industries, as well as cooperation in the field of electricity, renewable energy and the implementation of joint projects are discussed.

Among the leaders in attracting investments is the fuel and energy sector, where for 26 years of development of the country, about 200 billion dollars of direct foreign investments were attracted. Today the industry does not give up these positions: currently, three large projects - Tengiz, Kashagan and Karachaganak - are implementing expansion and production extension projects, with a total investment of \$ 42.3 billion.

Key words: Kazakhstan, China, oil, gas, energy interests, resources, raw materials, economic cooperation.

References

1. Kabidenov M. KR men KXR arasındagi ekonomikalik ariptestiktin maseleleri men bolashagi [Problems and prospects economic collaboration between RK and Republic of China], *Elektronnyy nauchnyy zhurnal «edu.e-history.kz»* [Scientific E-journal «edu.e-history.kz»], **2**, (2018). Available at: <http://edu.e-history.kz/ru/publications/view/250> (accessed: 15.08.2018)
2. Alipbaev A.R., Kwrmanov E.F. Kazakstan men Kitay arasındagi energetikalik intimaktastik: maseleleri men bolashagi [Energy cooperation between Kazakhstan and China: problems and prospects], *KazUW Хабаршси* [Bulletin of Kazakh National University named after Al-Farabi], **5**, 25-28 (2014). Available at: <https://articlekz.com/kk/article/17273> (accessed: 18.08.2018)

4. Al'piyev D.A. Transportno-tranzitnye i energeticheskiye proekty v otnosheniyah mezhdru Kazakhstanom i Kitaem [Transport-transit and energy projects in Kazakhstan and China], Vestnik KazNU im. Al-Farabi, [Bulletin of Kazakh National University named after Al-Farabi], 7, 4-5 (2009). Available at: <http://articlekz.com/node/2598> (accessed: 28.08.2018)
5. Esimova K. Modernizatsionniye processy v Centralnoy Azii: modeli budushhego [Modernization Processes in Central Asia: model of the future], 10, 30-32 (2011). Available at: <http://articlekz.com/node/544> (accessed: 20.08.2018)
6. Izimova R. Yaderniy renessans Kitaya: Podnebesnaya – glavniy importer urana iz Kazakhstana [China's nuclear renaissance: The Celestial Empire is the main importer of uranium from Kazakhstan], 15, 20-21 (2017). Available at: <http://www.radiotichka.kz/news/full/1318.html> (accessed: 30.08.2018)
7. Suleyman U.A., Khozeuly E. Energeticheskoe sotrudnichestvo Kazakhstana i Kitaya: geopoliticheski aspekt [China's nuclear renaissance: The Celestial Empire is the main importer of uranium from Kazakhstan] (Eksklyuziv, Almaty, 2014).
8. Tyan Khun Lin Mezhdunarodnoe sotrudnichestvo KNR v neftegazovom sektore [China's international cooperation in the oil and gas sector], Analytic KISI, 4, 117-121 (2010).
9. Osobennosti eksporta tovarov v Kitai Instruktivnyye materialy [Features of goods export to China] «V pomosh eksporteru» - [Guidance materials "To help the exporter"] (Eridan 2007, Astana, 2013).
10. «KazMunayGaz» UK »AK 2016 jilga arналган jildik esebi [Annual report of KazMunaiGas for 2016]. Available at: <http://www.kmg.kz/uploads/documents/reports/2016/kaz/AnnualReport2016Kaz.pdf> (accessed: 2.09.2018)
11. Baimuxambetov T. Uspeshnoye razvitiye kazakhstansko-kitayskikh otnosheniy stalo vazhnym faktorom obespecheniya stabil'nosti v regione - mneniye kitayskogo eksperta [Successful development of Kazakh-Chinese relations has become an important factor in ensuring stability in the region: the opinion of the Chinese expert]. Available at: <https://www.zakon.kz/80530-uspeshnoe-razvitie-kazakhstansko.html> (accessed: 5.09.2018)

Сведения об авторах:

Нурсултанова Л.Н. – Аймақтану кафедрасының қауымдастырылған профессоры, т.ғ.д., Халықаралық қатынастар факультеті, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Сәтпаев көш. 2, Астана, Қазақстан.

Атаева Т.Т. – Аймақтану кафедрасының оқытушысы, Халықаралық қатынастар факультеті, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Сәтпаев көш. 2, Астана, Қазақстан.

Маметай М.А. – Аймақтану кафедрасының магистранты, Халықаралық қатынастар факультеті, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Сәтпаев көш. 2, Астана, Қазақстан.

Nursultanova L.N. – Assoc.Prof., Department of Regional Studies, Faculty of international relation, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Satpayev str. 2, Astana, Kazakhstan.

Atayeva T.T. – Department of Regional Studies tutor, Faculty of international relation, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Satpayev str. 2, Astana, Kazakhstan.

Mametai M.A. – Master Candidate, Department of Regional Studies, Faculty of international relation, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Satpayev str. 2, Astana, Kazakhstan.

**«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы.
Саяси ғылымдар. Аймақтану. Шығыстану. Түркітану сериясы»
журналында мақала жариялау ережесі**

1. Журнал мақсаты. Саяси ғылымдар, аймақтану, шығыстану, түркітану салалары бойынша мұқият тексеруден өткен ғылыми құндылығы бар мақалалар жариялау.

2. Журналда мақала жариялаушы автор мақаланың қол қойылған бір дана қағаз нұсқасын Ғылыми басылымдар бөліміне (редакцияға, мекенжайы: 010008, Қазақстан Республикасы, Астана қаласы, Қ. Сәтпаев көшесі, 2, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Бас ғимарат, 408 кабинет) және vest_polit@enu.kz электрондық поштасына Word форматындағы нұсқаларын жіберу қажет. Мақала мәтінінің қағаз нұсқасы мен электронды нұсқалары бірдей болулары қажет.

Мақалалар *қазақ, орыс, ағылшын, араб, түрік* тілдерінде қабылданады.

3. Автордың қолжазбаны редакцияға жіберуі мақаланың Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысында басуға келісімін, шетел тіліне аударылып қайта басылуына келісімін білдіреді. Автор мақаланы редакцияға жіберу арқылы автор туралы мәліметтің дұрыстығына, мақала көшірілмегендігіне (плагиаттың жоқтығына) және басқа да заңсыз көшірмелердің жоқтығына кепілдеме береді. Сонымен қатар мақала мәтінін плагиат жүйесінде тексеруге келісімін білдіреді.

4. Мақаланың көлемі 18 беттен аспауға тиіс (6 беттен бастап).

Мақаланың құрылымы

5. XFTAP <http://grnti.ru/> - *бірінші жолдың сол жақтауында;*

Автор(лар)дың аты-жөні – жолдың ортасында;

Мекеменің толық атауы, қаласы, мемлекеті (егер авторлар әртүрлі мекемеде жұмыс жасайтын болса, онда әр автор мен оның жұмыс мекемесі қасында бірдей белгі қойылу керек) – жолдың ортасында;

Автор(лар)дың E-mail-ы – жақша ішінде, курсивпен, жолдың ортасында;

Мақала атауы – жолдың ортасында;

Аннотация (100-200 сөз; мақаланың атауын мейлінше қайталамауы қажет; әдебиеттерге сілтемелер болмауы қажет; мақаланың құрылысын (кіріспе, мақаланың мақсаты, міндеттері, қарастырылып отырған сұрақтың тарихы, зерттеу әдістері, нәтижелер/талқылау, қорытынды) сақтай отырып, мақаланың қысқаша мазмұны берілуі қажет).

Түйін сөздер (6-8 сөз не сөз тіркесі). Түйін сөздер мақала мазмұнын көрсетіп, мейлінше мақала атауы мен аннотациядағы сөздерді қайталамай, мақала мазмұнындағы сөздерді қолдану қажет. Сонымен қатар, ақпараттық-іздігіру жүйелерінде мақаланы жеңіл табуға мүмкіндік беретін ғылым салаларының терминдерін қолдану қажет.

Негізгі мәтін мақаланың мақсаты, міндеттері, қарастырылып отырған сұрақтың тарихы, зерттеу әдістері, нәтижелер/талқылау, қорытынды бөлімдерін қамтуы қажет – *жоларалық интервал - 1, азат жол «қызыл жолдан» - 1,25см, беттеу жолағы – еніне сай жасалады.*

Таблица, суреттер – аталғаннан кейін орналастырылады. Әр таблица, сурет қасында оның аталуы болуы қажет. Сурет айқын, сканерден өтпеген болуы керек.

Жалпы қолданыста бар аббревиатуралар мен қысқартулардан басқалары міндетті түрде алғаш қолданғанда түсіндірілуі берілуі қажет.

Қаржылай көмек туралы ақпарат бірінші бетте көрсетіледі.

Әдебиеттер тізімі. Мәтінде әдебиеттерге сілтемелер тікжақшаға алынады. Мәтіндегі әдебиеттер тізіміне сілтемелердің номерленуі мәтінде қолданылуына қатысты жүргізіліде: мәтінде кездескен әдебиетке алғашқы сілтеме [1] арқылы, екінші сілтеме [2] арқылы т.с.с. жүргізіледі. Кітапқа жасалатын сілтемелерде қолданылған беттері де

көрсетілуі керек (мысалы, [1, 45 бет]). Жарияланбаған еңбектерге сілтемелер жасалмайды. Сонымен қатар, рецензиядан өтпейтін басылымдарға да сілтемелер жасалмайды (әдебиеттер тізімін, әдебиеттер тізімінің ағылшынша әзірлеу үлгілерін журнал bulpolit.edu.kz сайтындағы **мақаланы рәсімдеу үлгісінен қараңыз**).

6. Мақала соңындағы әдебиеттер тізімінен кейін библиографиялық мәліметтер орыс және ағылшын тілінде (егер мақала қазақ тілінде жазылса), қазақ және ағылшын тілінде (егер мақала орыс тілінде жазылса), орыс және қазақ тілінде (егер мақала ағылшын тілінде жазылған болса), орыс және ағылшын тілінде (егер мақала түрік немесе араб тілінде жазылса) беріледі.

Авторлар туралы мәлімет: автордың аты-жөні, ғылыми атағы, қызметі, жұмыс орны, жұмыс орнының мекен-жайы, телефон, e-mail – қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде толтырылады.

7. Қолжазба мұқият тексерілген болуы қажет. Техникалық талаптарға сай келмеген қолжазбалар қайта өңдеуге қайтарылады. Қолжазбаның қайтарылуы оның журналда басылуына жіберілуін білдірмейді.

Редакцияға түскен мақала жабық (анонимді) тексеруге жіберіледі. Барлық рецензиялар авторларға жіберіледі. Автор (рецензент мақаланы түзетуге ұсыныс берген жағдайда) өңдеп қайта, қолжазбаның түзетілген нұсқасын редакцияға қайта жіберуі қажет. Рецензент жарамсыз деп таныған мақала қайтара қарастырылмайды. Мақаланың түзетілген нұсқасы мен автордың рецензентке жауабы редакцияға жіберіледі.

Пікірі мақұлданған мақалаларды редколлегия алқасына талқылап, басуға келіседі.

8. Төлемақы. Басылымға рұқсат етілген мақала авторларына төлем жасау туралы ескертіледі. Төлем көлемі 2018 жылы 4500 тенге – Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ қызметкерлері үшін және 5500 тенге басқа ұйым қызметкерлеріне.

Рекзивизиттер:

Цеснабанк: КБЕ16

БИН 010140003594

РНН 031400075610

ИИК KZ 91998

ВТВ 0000003104

TSES KZ KA

IBAN KZ91998ВТВ0000003104

Provision on Articles submitted to the Journal
“Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University. Political Science. Regional studies. Oriental studies. Turkology Series”

1. Purpose of the journal. Publication of carefully selected original scientific works and book reviews in the fields of political science, regional studies, oriental studies, turkology.

2. An author who wishes to publish an article in a journal must submit the article in hard copy (printed version) in one copy, signed by the author to the scientific publication office (at the address: 010008, Republic of Kazakhstan, Astana, Satpayev St., 2. L.N. Gumilyov Eurasian National University, Main Building, room 408) and by e-mail vest_polit@enu.kz in Word format. At the same time, the correspondence between Word-version and the hard copy must be strictly maintained.

Language of publications: *Kazakh, Russian, English, Turkish, Arabic.*

3. Submission of articles to the scientific publication office means the authors' consent to the right of the Publisher, L.N. Gumilyov Eurasian National University, to publish articles in the journal and the re-publication of it in any foreign language. Submitting the text of the work for publication in the journal, the author guarantees the correctness of all information about himself, the lack of plagiarism and other forms of improper borrowing in the article, the proper formulation of all borrowings of text, tables, diagrams, illustrations and also he/she agrees to check the uniqueness of the article text.

4. The volume of the article should not exceed 18 pages (from 6 pages).

5. Structure of the article (page – A4 format, portrait orientation, page margins on all sides - 20 mm. Font: type - Times New Roman, font size - 14)

GRNTI <http://grnti.ru/> - *first line, left*

Initials and Surname of the author (s) - *center alignment, italics*

Full name of the organization, city, country (if the authors work in different organizations, you need to put the same icon next to the name of the author and the corresponding organization) - *center alignment, italics*

Author's e-mail (s)- *in brackets, italics*

Article title - *center alignment, bold*

Abstract (100-200 words, it should not contain a formula, the article title should not repeat in the content, it should not contain bibliographic references, it should reflect the summary of the article, preserving the structure of the article - introduction, problem statement, goals, history, research methods, results /discussion, conclusion).

Key words (6-8 words/word combination. Keywords should reflect the main content of the article, use terms from the article, as well as terms that define the subject area and include other important concepts that make it easier and more convenient to find the article using the information retrieval system).

The main text of the article should contain an introduction, problem statement, goals, history, research methods, results / discussion, conclusion - *line spacing - 1, indent of the “red line” -1.25 cm, alignment in width.*

Tables, figures should be placed after the mention. Each illustration should be followed by an inscription. Figures should be clear, clean, not scanned.

All **abbreviations**, with the exception of those known to be generally known, must be deciphered when first used in the text.

Information on **the financial support** of the article is indicated on the first page in the form of a footnote.

References

In the text references are indicated in square brackets. References should be numbered strictly in the order of the mention in the text. The first reference in the text to the literature should have the number [1], the second - [2], etc. The reference to the book in the main text of the article should be accompanied by an indication of the pages used (for example, [1, 45 p.]). References to unpublished works are not allowed. Unreasonable references to unreviewed publications (examples of the description of the list of literature, descriptions of the list of literature in English, see on the journal web-site bulpolit.enu.kz).

At the end of the article, after the list of references, it is necessary to indicate bibliographic data in Russian and English (if the article is in Kazakh), in Kazakh and English (if the article is in Russian) and in Russian and Kazakh languages (if the article is English language), in Russian and English (if the article is in Turkish or Arabic language).

Information about authors: surname, name, patronymic, scientific degree, position, place of work, full work address, telephone, e-mail - in Kazakh, Russian and English.

6. The article must be **carefully verified**. Articles that do not meet technical requirements will be returned for revision. Returning for revision does not mean that the article has been accepted for publication.

7. Work with electronic proofreading. Articles received by the Department of Scientific Publications (editorial office) are sent to anonymous review. All reviews of the article are sent to the author. The authors must send the proof of the article within three days. Articles that receive a negative review for a second review are not accepted. Corrected versions of articles and the author's response to the reviewer are sent to the editorial office. Articles that have positive reviews are submitted to the editorial boards of the journal for discussion and approval for publication.

Periodicity of the journal: 4 times a year.

8. Payment. Authors who have received a positive conclusion for publication should make payment on the following requisites (for ENU employees - 4,500 tenge, for outside organizations - 5,500 tenge):

Requisites:

Tsesnabank: КБЕ16

БИН 010140003594

РНН 031400075610

ИИК KZ 91998

ВТВ 0000003104

TSES KZ KA

IBAN KZ91998ВТВ0000003104

Положение о рукописях, представляемых в журнал «Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева. Серия: Политические науки. Регионоведение. Востоковедение. Тюркология»

1. **Цель журнала.** Публикация тщательно отобранных оригинальных научных работ и обзоров книг по направлениям политические науки, международные отношения, востоковедение, регионоведение, тюркология.

2. Автору, желающему опубликовать статью в журнале необходимо представить рукопись в твердой копии (распечатанном варианте) в одном экземпляре, подписанном автором в Отдел научных изданий (по адресу: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Сатпаева, 2, Евразийский национальный университет им. Л.Н.Гумилева, Учебно-административный корпус, каб. 408) и по e-mail vest_polit@enu.kz. При этом должно быть строго выдержано соответствие между Word-файлом и твердой копией.

Язык публикаций: казахский, русский, английский, турецкий, арабский.

3. Отправление статей в редакцию означает согласие авторов на право Издателя, Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева, издания статей в журнале и переиздания их на любом иностранном языке. Представляя текст работы для публикации в журнале, автор гарантирует правильность всех сведений о себе, отсутствие плагиата и других форм неправомерного заимствования в рукописи, надлежащее оформление всех заимствований текста, таблиц, схем, иллюстраций, а также дает согласие на проверку уникальности текста статьи.

4. Объем статьи не должен превышать 18 страниц (от 6 страниц).

5. **Схема построения статьи** (страница – А4, книжная ориентация, поля со всех сторон – 20 мм. Шрифт: тип – Times New Roman, размер (кегель) - 14):

МРНТИ <http://grnti.ru/> - первая строка, слева

Инициалы и Фамилию автора(ов)- выравнивание по центру, курсив

Полное наименование организации, город, страна (если авторы работают в разных организациях, необходимо поставить одинаковый значок около фамилии автора и соответствующей организации)

E-mail автора(ов) – в скобках курсив

Название статьи – выравнивание по центру полужирным шрифтом

Аннотация (100-200 слов; не должна содержать формулы, по содержанию повторять название статьи; не должна содержать библиографические ссылки; должна отражать краткое содержание статьи, сохраняя структуру статьи – введение, постановка задачи, цели, история, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы).

Ключевые слова (6-8 слов/словосочетаний).

Ключевые слова должны отражать основное содержание статьи, использовать термины из текста статьи, а также термины, определяющие предметную область и включающие другие важные понятия, позволяющие облегчить и расширить возможности нахождения статьи средствами информационно-поисковой системы).

Основной текст статьи должен содержать введение, постановка задачи, цели, история, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы – *межстрочный интервал – 1, отступ «красной строки» -1,25 см, выравнивание по ширине.*

Таблицы, рисунки необходимо располагать после упоминания. С каждой иллюстрацией должна следовать надпись. Рисунки должны быть четкими, чистыми, несканированными.

Все **аббревиатуры и сокращения**, за исключением заведомо общеизвестных, должны быть расшифрованы при первом употреблении в тексте.

Сведения о финансовой поддержке работы указываются на первой странице в виде сноски.

Список литературы. В тексте ссылки обозначаются в квадратных скобках. Ссылки должны быть пронумерованы строго по порядку упоминания в тексте. Первая ссылка в тексте на литературу должна иметь номер [1], вторая - [2] и т.д. Ссылка на книгу в основном тексте статьи должна сопровождаться указанием использованных страниц (например, [1, 45 стр.]). Ссылки на неопубликованные работы не допускаются. Нежелательны ссылки на нецензурируемые издания (примеры описания списка литературы, описания списка литературы на английском языке см. на сайте журнала bulpolit.enu.kz в образце оформления статьи).

В конце статьи, после списка литературы, необходимо указать библиографические данные на русском и английском языках (если статья оформлена на казахском языке), на казахском и английском языках (если статья оформлена на русском языке), на русском и казахском языках (если статья оформлена на английском языке), на русском и английском (если статья оформлена на турецком или арабском языках).

Сведения об авторах: фамилия, имя, отчество, научная степень, должность, место работы, полный служебный адрес, телефон, e-mail – на казахском, русском и английском языках.

6. Рукопись должна быть тщательно выверена. Рукописи, не соответствующие техническим требованиям, будут возвращены на доработку. Возвращение на доработку не означает, что рукопись принята к опубликованию.

7. Работа с электронной корректурой. Статьи, поступившие в Отдел научных изданий (редакция), отправляются на анонимное рецензирование. Все рецензии по статье отправляются автору. Статьи, получившие отрицательную рецензию к повторному рассмотрению не принимаются. Исправленные варианты статей и ответ автора рецензенту присылаются в редакцию. Статьи, имеющие положительные рецензии, представляются редколлегии журнала для обсуждения и утверждения для публикации.

Периодичность журнала: 4 раза в год.

8. Оплата. Авторам, получившим положительное заключение к опубликованию необходимо произвести оплату по следующим реквизитам (для сотрудников ЕНУ им. Л.Н. Гумилева – 4500 тенге, для сторонних организаций – 5500 тенге):

Реквизиты:

Цеснабанк: КБЕ16

БИН 010140003594

РНН 031400075610

ИИК KZ 91998

ВТВ 0000003104

TSES KZ KA

IBAN KZ91998ВТВ0000003104

Редактор: А.М. Ногаева
Шығарушы редактор: Е.А. Изтелеуова
Дизайн: Е.А. Изтелеуова

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
Хабаршысы. Саяси ғылымдар. Аймақтану. Шығыстану. Түркітану сериясы.
-2018. - 4(125). - Астана: ЕҰУ. 115-б.
Шартты б.т. -14.3   Таралымы - 30 дана

Мазмұнына типография жауап бермейді.

Редакция мекен-жайы: 010008, Астана қ.,
Сатпаев көшесі, 2.
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Тел.: (87172) 709-500 (ішкі 31434)

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің баспасында басылды